100 vállalat minősítő ívének ábrázolása

Magyarázat.

Az egyes vállalatok nyilvános számadásának mérlegvizsgálati értékei az értékjegyek ábrázolásával mutatjuk be áttekintő a vagyonmérlegre, az eredménymérlegre és igazgatósági jelentésre különkülön. Az értékjegyek különböző súlyúak, amit a magyarázó ábrán megadott számok jelölnek. Ezek a számok egy-egy oszlopban szórat ki. E pozitív értékjegyek mellett vannak negatív értékjegyek, amelyek nulla alatt helyezkednek el oszloponként előlg terjedő mértékben. Az egyes ábrák bemutatják azt, hogy ezek ideális pontszámnál a vizsgálat során mennyi pontot ért el az illető vállalat. A valóságos bírálati pontokat a fekete részek jelentik. Minél több fehérje rész látható valamely ábrán (a pozitív pontok esetében és minél kevesebb fekete rész a negatív pontoknál), annál kedvezőbb az illető nyilvános számadás színvonala.

A részletező ábra mellett áll a vagyonmérleg, eredménymérleg és igazgatósági jelentés oszlopa, „mutatója". Ezek a pozitív és negatív értékjegyek különbségét adják. Teljesítve a mutató számát stuk s ezáltal különösképpen a nyilvános számadások ideális színvonalának mérését fejezik ki.

Ahol igazgatósági jelentés hiányzik, a részletező ábrában a harmadik oszlop üresen maradt, az összefoglaló ábrán pedig a harmadik oszlop hiányzik.

Vagyonmérlegmutató

1. A mérleg tételeinek száma (12)
2. A mérleg tételszámai (12)
3. A mérleg folytonossága (16)
4. Vagyon- és tőkefelépítés (20)
5. Likviditás, mobilitás (16)
6. Egyéb pozitív értékjegyek (20)
1. Nem különböztethető meg beruházást és forgó vagyon (2)
2. Egyéb összevont tételek (15)
3. Árfolyó stb. tételek hiánya (6)
4. Nettó eljárás (16)
5. Egyéb negatív értékjegyek (10)

Eredménymérlegmutató

1. Az eredménymérleg tételeinek száma (12)
2. Az eredménymérleg tételszámai (12)
3. Az eredménymérleg folytonossága (16)
4. Távolelmaszolási viszonyok (20)
5. Üzletágak, főkok, fiókoktan tató elkülönítés (16)
6. Egyéb negatív értékjegyek (20)
1. Nem szerepelnek bizonyos veszteség-oldali tételek (10)
2. Nem szerepelnek bizonyos nyereség-oldali tételek (10)
3. Egyéb összevont tételek (10)
4. Nettó eljárás (20)
6. Egyéb negatív értékjegyek (10)

Igazgatósági jelentés mutatója

1. Terjedelem (20)
2. A tételek és általemenet magyarázata és kiegészítése (40)
3. Az eredmény felosztása és magyarázata (8)
4. Az értékelésekről (10)
5. Számok és szöveg közötti összhang (10)
6. Kiegészítő tételekről (10)
7. Egyéb (folytonosság is) (10)

100 vállalat minősítő indexei, átlagtalan

A KASSAI M. KIR. ÁLL. KERESKEDELMI FŐISKOLA
MAGÁNGAZDASÁGTANI TANSZÉKÉNEK
3. sz. kiadványa

A minősítő ívek végső mutatója

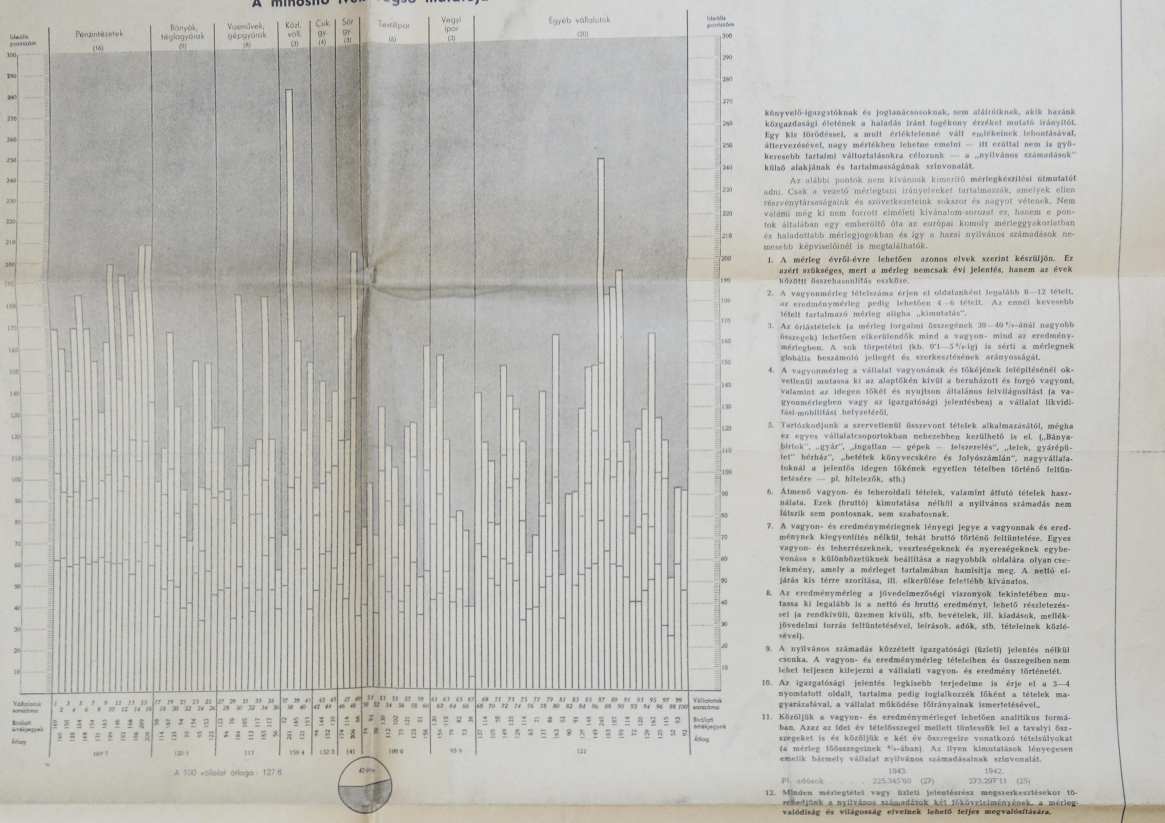

Ennek a mérlegvizsgálati összeállításnak az a célja, hogy felhívja az **érdekeltek és érdeklődők figyelmét** a hazai nyilvános számadásra kötelezett vállalatok — **részvénytársaságok és szövetkezetek — számadásaink színvonalára és az e téren szükségesnek mutatkozó újításokra.**

A Kassai Kereskedelmi Főiskola magángazdaságtani tanszékén évek óta folynak nyilvános számadásokra vonatkozó összehasonlító vizsgálatok; ezeknek részletes eredményeit a tanszék 1942-ben **„Nagyvállalataink mérlegeinek elemzése"** címen, **1943-ban „Nyilvános számadások"** címen (Wiko. Kassa) adta könyvalakban közre. Ez a röpirat ezekből a munkákból ad a gyakorlati szempontoknak megfelelően és személyenszerűen összefoglalást a helyzetképről és a tennivalókról. Tanszékeink e röpirati feldolgozatait a következő években is folytatni szándékozunk. A mérlegminősítés jelen rendszere teljes érvényre akkor jut, ha évről évre bemutatásra kerül és ilymódon a közvélemény hozzászokik ahhoz.

Az alábbiakban bemutatjuk hazánk 100 előkelő részvénytársaságra és szövetkezete tárlatszámadásainak **bírálati képét**, s ennek megértése céljából röviden megvilágítjuk az e vállalatok számadásainak vizsgálatára szerkesztett vizsgálati rendszerünket, az ú. n. **mérlegminősítő ívet.**

A nyilvánosságra bocsátott számadások — sőt általában a záró-számadások — vizsgálatára vonatkoroan elismertebb, egységes, szélesebb nyilvánosság előtt használt elméleti vagy gyakorlati jellegű rendszer alig található, akár a hely, akár a külföldi viszonyokat kívánjuk említeni. Vizsgálatainknak kiinduló pontja volt tehát egy lehetően sokoldalú nyilvános számadás-vizsgálati rendszer kialakításo. Erre vonatkozóan tervezetet állítottunk össze, a hogy ezt a tervezetet a mások véleményével is megvilágítsuk, 1942 nyarán **írásbeli** országos **anketet** szervertünk. E mozgalomban 51 érdemleges hozzászólást nyertünk az elméleti és vállalati gyakorlati szakférfiaktól, amelyek terveztetünket megtermékenyítve azt lényegesen módosították.

A körkérdés tanulságait is magábafoglaló mérlegminősítő ívünket itt bemutatjuk (lásd az alsó táblázatot).

A minősítő ív 3 részből áll, a vagyonmérlegnek, az eredménymérlegnek és az igazgatósági jelentésnek index-szerű mutatójából. Mindhárom mutató 100—100—100 pontot tartalmaz. Elméletileg tehát a helyesen készített számadásoknak el kellene érniök ezt a bírálati színvonalat. A vagyon- és eredménymérlegek mutatói nemcsak pozitív, hanem negatív bírálati pontokat is kaphatnak, ilyen esetekben a mutató a két pontösszeg különbsége. Az egyes mutatók különböző súlyu (4—40 pontu) bírálati szempontokra oszlanak. A minősítő ív értékhálózatát kiegészítjük szöveges részével, amelyben a számadásoknak számmal ki nem fejezhető vonatkozásait foglaljuk röviden össze. A minősítő ív és a megjegyzések mellett közöljük az illető vállalat legalább is két legutolsó évének vagyon- és eredménymérlegi adatait; tételeket és összegeket. Utóbbiakat a mérleg főösszegének %-ában is kifejezzük (ennek a tételsúlyok). **A minősítő ív valamivel nagyobb súlyt vet a formai mérlegvizsgálati szempontokra, mint az anyagi mozzanatokra.** Éppen ezért a vagyonbecslés és a mérlegvalódiság kérdéseivel aligha foglalkozhatik. A külső mérlegvizsgáló kényszerű helyzete ez és így csak a közreadott számadásokra utalhat. Vizsgálati rendszerünk tehát egyenlőre nem állít fel vállalatfajtánként külön minősítő íveket. Az ipari vállalatokat ugyanazzal az értékszámrendszerrel bírálja, mint a pénzintézeteket vagy a kereskedelmi vállalatokat. Ez a felfogás abból indul ki, hogy **mindenféle vállalatcsoport zárószámadásaival szemben közös igényeket kell támasztani:** a minősítő ív értékszámrendszere azonban rugalmas oly mértékben, hogy a vállalatcsoport vagy vállalati egyed alanyi különlegességét is figyelembe vehesse.

Az ezekben körvonalozott rendszer szerint vizsgáltuk meg a túlsó oldalon **bírálati képekben** bemutatott 100 magyarországi nagyvállalat nyilvános számadásait az 1940—41 üzleti évekből. Ezekből a vizsgálatokból az alábbi általános (és többé-kevésbbé a nem vizsgált vállalatokra is általánosítható) megállapításokat foglaltuk össze: **E nyilvános számadások — tisztelet az összeállításainkból is kiolvasható nem kisszámu következtetésünk — hol felülló részletességben, hol azonban csak alig kívánó kendőzöttségükben egy tól évszázadnál azelőtt magukat állítók, elavult és pocsétás mértékegységekkel nem ritkák élnek, sem közöttünk, a különben országos tekintélyt élvező vállalati vezető személyeknek, tőkeelvű-igazgatóknak és jogtanácsosoknak, sem alárítóknak, akik hazánk közgazdasági életének a haladás iránt fogékony érzéket mutató irányától, így kis tűrődéssel, a mult értéktelenné vált emlékeinek lebontásával, átterezésével, nagy mértékben lehetne emelni — itt ezúttal nem is gyökeresebb tartalmi változtatásokra célozunk — a „nyilvános számadások" külső alakjának és tartalmasságának színvonalát.**

Az alábbi pontok nem kívánnak kimerítő **mérlegkészítési útmutatót** adni. Csak a vezető mérlegtani irányelveket tartalmazzák, amelyek ellen részvénytársaságaink és szövetkezeteink sokszor és nagyot vétenek. Nem valami még ki nem forrott elméleti kívánalom-sorozat ez, hanem e pontok általában egy emberöltő óta az európai komoly mérleggyakorlatban és haladottabb mérlegjogokban és így a hazai nyilvános számadások nemesebb képviselőinél is megtalálhatók.

1. **A mérleg évről-évre lehetően azonos elvek szerint készüljön. Ez azért szükséges, mert a mérleg nemcsak évi lezárás, hanem az évek közötti összehasonlítás eszköze.**
2. A vagyonmérleg tételszáma érjen el oldalanként legalább 8—12 tételt, az eredménymérleg pedig lehetően 4—6 tételt. Az ennél kevesebb tételt tartalmazó mérleg aligha „kimutatás".
3. Az őriástételek (a mérleg forgalmi összegének 39—40 %-ának nagyobb összegek) lehetően elkerülendők mind a vagyon- mind az eredménymérlegben. A sok törpetétel (kb. 0'1—5 %-ig) is sérti a mérlegnek globális beszámoló jellegét és szerkesztésének arányosságát.
4. A vagyonmérleg a vállalat vagyonának és tőkéjének felépítésénél oktevetlenül mutassa ki az alaptőkén kívül a beruházott és forgó vagyont, valamint az idegen tőkét és nyujtson általános leivilágosítást (a vagyonmérlegben vagy az igazgatósági jelentésben) a vállalat likviditási-mobilitási helyzetéről.
5. Tartózkodjunk a szervellenül összevont tételek alkalmazásától, mégha ez egyes vállalatcsoportokban nehezebben kerülhető is el. („Bányabirtok", „gyár", „ingatlan — gépek — felszerelés", „telek, gyárépület" helyett, „betétlek könyvecskére és folyószámlán", nagyvállalatoknál a jelentős idegen tőkének egyetlen tételben történő feltüntetésére — pl. hiteleezők, stb.)
6. Átmenő vagyon- és teherodali tételek, valamint átfutó tételek használata. Ezek (bruttó) kimutatása nélkül a nyilvános számadás nem látszik sem pontosnak, sem szabatosnak.
7. A vagyon- és eredménymérlegnek lényegi jegye a vagyonnak és eredménynek kiegyenlítés nélkül, tehát bruttó történő feltüntetése. Egyes vagyon- és teherrészeknek, veszteségeknek és nyereségeknek egybevonása s különbözetűknek beállítása a nagyobbik oldalára olyan cselekmény, amely a mérleget tartalmában hamisítja meg. A nettó eljárás kis térre szorítása, ill. elkerülése feletthén kívánatos.
8. Az eredménymérleg a jövedelmezőségi viszonyok tekintetében mutassa ki legalább is a nettó és bruttó eredményt, lehető részletezéssel (a rendkívüli, üzemen kívüli, stb. bevételek, ill. kiadások, mellékjövedelmi forrás feltüntetésével, leírások, adók, stb. tételeinek közlésével).
9. A nyilvános számadás közzétett igazgatósági (üzleti) jelentés nélkül csonka. A vagyon- és eredménymérleg tételeihen és összegeiben nem lehet teljesen kiljezni a vállalati vagyon- és eredmény történetét.
10. Az igazgatósági jelentés legkisebb terjedelme is érje el a 3—4 nyomtatott oldalt, tartalma pedig foglalkozzék főkét a tételek magyarázatával, a vállalat működése főirányainak ismertetésével.
11. Közöljük a vagyon- és eredménymérleget lehetően analitikus formában. Azaz az idei év tételösszegei mellett tüntessük fel a tavalyi összegeket is és közöljük e két év összegeire vonatkozó tételsúlyokat (a mérleg 150szeregének %-ában) Az ilyen kimutatások lényegesen emelik bármely vállalat nyilvános számadásainak színvonalát.

	1943.	1942.
Pl. adósnak	225.345'60 (27)	273.297'11 (25)

12. **Minden mérlegtételt vagy üzleti jelentésrész megszerkesztésekor tőrekedjünk a nyilvános számadások két lökörvicleményének, a mérleg. valódiság és világosság elveinek lehető teljes megvalósítására.**

A minősítő ív bírálati eredményeinek végső összefoglalásában egymás fölé helyeztük a vagyon- és eredménymérleg. valamint az igazgatósági jelentés mutatóit. Pontozással nem az elért, hanem a ki nem töltött területet vontuk be, hogy az oszlopok a három mutató feltüntetésére alkalmasak legyenek. Az elérendő keret ilymódon 300 pont. Ezzel szemben a 100 vállalat átlaga kereken 43 %. Az igazgatósági jelentést nem közlő 28 vállalat nagy mértékben vett részt abban, hogy a színvonal erre az alacsony %-ra csökkent. A nyilvános számadások tekintetében felállított elméleti-ideális követelményeknek tehát 57 %-át nem teljesítették vállalataink, a 30.000 pontkeretből kiosztásra került összesen 15.220 bírálati pont, ha pedig ebből a negatív értékjegyek (a vagyonmérleg esetében 1102, az eredménymérlegek sorából 1174) pontjait levonjuk, marad 12.784 pont. Ebből a végső összeállításból is jól látható az első helyet elfoglaló vállalatcsoport, a pénzintézetek, (amely a követelményeknek 56 %-át teljesíti, a többi vállalatcsoport egyikének átlaga sem éri el az 50 %-ot) és az utolsó helyen megjelenő vegyi ipar (32 %) csoportja. A legmagasabb minősítést egy közlekedési vállalat 281 ponttal — 91 %al — nyerte el. Utána egy kereskedelmi vállalat, két pénzintézet és egy sóripari vállalat következnek. Mindössze ez az 5 vállalat haladja meg a követelményeknek kétharmadát jelentő 200 pontot. A legalacsonyabb minősítésü nyilvános számadások 38—51—52—53 pontszámot értek el, tehát az általuk felállított eszményi mérlegtani követelményeknek csupán 12—18 %-át. Ezeket a „mérlegküszöb" közelében tartózkodó számadásokat különböző iparágak vállalatai közölték.

Nyilvános számadásaink előtt tehát a fejlődésnek hosszabb útja kanyarog, mint amit eddig megtettek.

MEGJEGYZÉSEK

Az 1941. évi valamivel kedvezőbb megítélés alá eső vagyonmérleget alig lehet az elmult évekkel összehasonlítani: szerkezeti és forgalmi változási következtében. A legújabb mérleg baloldalán adósok tétele jelent mek (23%), a terhek között a hitelezők tétele az elmult évek szerény hányadából 53.1 %-os óriástékévé változott. Az áru- és anyagkészlet értéke az elmult évek kb. kétszeresére növekedett. Ezek a változások kedvezőtlenül befolyásolták a saját tőke uralkodó helyzetét, az idegen tőke súlyát lényegesen fokozták s a likviditási helyzetet is némileg nehezebbé tették. A vagyonmérleg egyébként szerkezeti szempontból igen szoványan, összevonásokkal készült. Ugyanez áll az eredménymérlegre. A jövedelmezőség emelkedése az utolsó évben ellenyhult (bruttó tiszta eredmény önmagában). Az igazgatósági jelentés tartalmilag és terjedelemben közepes.

	Mutató pontszám	A vállalat pontszáma
I. Vagyonmérlegmutató		
A) *pozitív értékjegyek:*		
1. a mérleg tételeinek száma	12	5
2. a mérleg tételsúlyai	12	7
3. a mérleg folytonossága	16	11
4. vagyon- és tőkefelépítés	25	19
5. likviditás, mobilitás	15	8
6. egyéb pozitív értékjegyek	20	— 50
B) *negatív értékjegyek:*		
1. nem különböztethető meg beruházott és forgó vagyon	9	2
2. egyéb összevont tételek	19	14
3. kezességek, biztosíték, szavatosság (átfutó) tételek hiánya	4	4
4. nettó eljárás	18	—
5. egyéb negatív értékjegyek	10	— 20
I. Vagyonmérlegmutató		30
II. Eredménymérlegmutató		
A) *pozitív értékjegyek:*		
1. az eredménymérleg tételeinek száma	12	5
2. az eredménymérleg tételsúlyai	12	6
3. az eredménymérleg folytonossága	16	13
4. jövedelmezőségi viszonyok	25	19
5. üzletágak, fiókok, fokozottan bító elszámolás	15	—
6. egyéb pozitív értékjegyek	20	— 43
B) *negatív értékjegyek:*		
1. nem szerepelnek a következő veszteség-oldali tételek: leírások, adók és illetékek, kamatok, fizetések és bérek	10	4
2. nem szerepelnek a következő nyereségoldali tételek: mellékjövedelmi forrás, üzemen kívüli jövedelmi forrás	10	8
3. egyéb összevont tételek	10	4
4. nettó eljárás	20	—
5. egyéb negatív értékjegyek	10	— 16
II. Eredménymérlegmutató		27
III. Igazgatósági jelentés mutatója		
1. terjedelem	20	12
2. a tételek és üzletmenet magyarázata és kiegészítése	40	12
3. az eredmény felosztása és magyarázata	5	4
4. az érdekeltségek	10	
5. jóléti és szociális rész	5	2
6. közgazdasági áttekintés	5	3
7. egyéb (folytonosság is)	15	5
III. Igazgatósági jelentés mutatója		38
A vállalat mutatója (I—III.)	*30*	*27* 38
A 100 vállalat átlagos mutatója	51	40 37
Az ideális mérlegmutató	100	100 100

MÉRLEGSZÁMLA 1940. 1941 december 31-én:
Vagyon: Pénztár 650, 88 (6,3, 0,4); Épületek 1.612 — (15,7, —); Gépek és berendezés 274, 493 (2,7, 2,3); Áru és anyagkészlet 6.616, 11.799 (64,2, 53,6); Értékpapírok 1.146, 1.409 (11.1, 6,4); Adósok —, 5.153 (—, 23,4); Építletek és ingatlanok —, 3.064 (—, 13,9); Összesen 10.298, 22.006 ezer pengő.
Teher: Részvénytőke 9.000, 9.000 (87.4, 40.9); Tartalékalap 53, 398 (0,6, 1,8); Folyószámla 416, — (4, —); Értékcsökkenési tartalék 136, 196 (1.3, 0.9); Nyereségáthozat 16, 22 (0,2, 0,1); Nyereség 673, 708 (6,5, 3,2); Hiteleezők —, 11.682 (—, 53.1); Összesen 10.298, 22.006 ezer pengő.

EREDMÉNYKIMUTATÁS 1940, 1941 december 31-én:
Veszteség: Általános költség 4.244, 4.232 (62.8, 61.8); Üzemköltségek 1.785, 1.816 (26.4, 26.5); Leírások 48, 66 (0.7, 1,—); Nyereségáthozat 16, 22 (0,2, 0,3); Nyereség 673, 708 (9.9, 10.4); Összesen 6.766, 6.844 ezer pengő.
Nyereség: Nyereségáthozat 16, 22 (0,2, 0,3); Árusználma 6.750, 6.822 (99.8, 99.7); Összesen 6.766, 6.844 ezer pengő.

Érték 1000 pengőben. — A térójelben levő számok : tételsúlyok a főösszeg százalékában.

Magyarázat az „Ideális és valóságos jegykeret" stb. c. táblához.
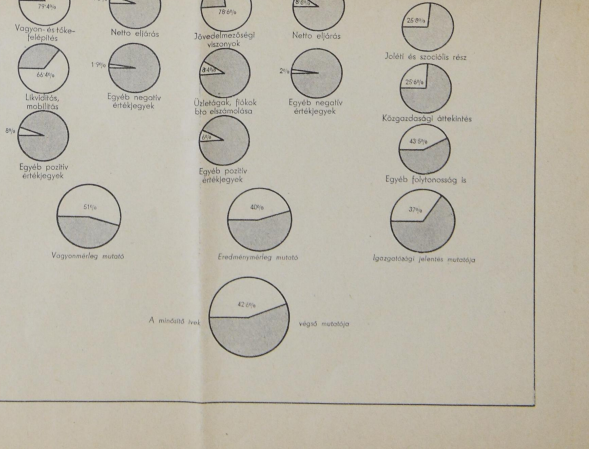
Ideális és valóságos bírálati jegy-keret összehasonlítása: